

Koltai Tamás

B + B

SAMUEL BECKETT: TÖREDÉKEK

A *Színműtöredék I.*-ben Antonio Gil Martinez és Cézár Sarachu játssza a Bénát és a Vakot. Sarachu virtuóz vak. Nem használ szemüveget, szemgolyói közelről nézve is merevek, ahogy üresen néz a semmibe. Szaporán járkal, botját néha a zsámolyán hagyja a hegedűje mellett. Mindig ugyanazt a területet járja be, körülbelül tudja, hol kell föllépnie a centrális dobogóra. Bizonytalansága mozgásának idegességében, fejének apró rezdüléseiben érhető tetten. Óvatosan fürkészi a világot, de érzéki kapcsolatban van vele. A Béna érkezésekor lábával automatikusan behúzza a pénzadományoknak kihelyezett tálkát. Élénken letapo-gatja a Bénát, ellenőrizve, miije ép. Az arcánál kezdi, *láttamozza* a karját, elér a pokróccal takargatott lábíg. A fürge Béna (vö. Brecht: *Koldusopera*) ide-oda gurul a tolószékével, kiélvezi az eszközhasználatból adódó fö-lényét. Ellenséges viszonyuk a semmiben lassan oldó-dik, de nem válik szolidárisná, pláne baratívá. Kölcsönös fölényben akarják érezni magukat a másik-kal szemben, hol szelíden, hol agresszívbabban érvé-

nyesítik pillanatnyi előnyüket. Nem adnak rá alkalmat, hogy állapotukat megsajnáljuk. Ki van zárva a me-lodráma. Tiszta és pontos gesztusok írják le az élet-helyzetet. Kajánság és szomorúság együttesen jelenik meg a sivár kapcsolatban.

Brook eddig egyszer találkozott „hivatalosan” Beckett-tel (*Ó, azok a szép napok!*), de a „láthatatlant láthatóvá tevő” színházával mindig nagyon közel állt hozzá, fő-leg az utóbbi másfél évtizedben, amióta a *lényegre* redukálja az ábrázolást az „üres térben”. A lényeg: az egzisztencia, a létbe vetett ember. A magány mint véghelyzet. Társadalmi kötődés, pszichológia és ideo-lógia nélkül. Beckett „a kimondhatatlan, a megnevez-hetetlen lepusztulásban, a semmi-közeli végvidéken vert tanyát” (Balassa Péter). Brook a végtelent fürkészi. Az attribútumaitól megfosztott ember állapota mind-kettőjüknel tragikus és komikus egyszerre, mint a bohóctréfákban.

A *Némajáték II.*-ben a két bohóc – ugyanaz a két szí-nész játssza – két műanyag zsákból bújik elő, egymás

Antonio Gil Martinez, Hayley Carmichael és Cézár Sarachu a Jövés-menés című töredékben

után. Sodronykötélen mozgatott függőleges nehezék böki ki őket: transzcendens hatalom, de látjuk, hogy egy ember mozgatja. Az első figura legörbült szájjal, sírósan fog neki mindennek, fordítva bújik ingbe-nadrágba, balt és jobbat fölcserélve húz cipőt, ádázul kulsolja imára a kezét. A másik vidáman-frissen „kezdi a napot”, akkurátusan fogat mos és ruhát kefél (ugyanazzal a fogkefével), tornát mímel apró mozdulatokkal, időnként zsebóráján ellenőrzi, hogy *idejében van*. Nem több ez, mint bohóctréfa a sorsfelfogásról, az optimista és pesszimista alkatról, gesztikus attrakcióként kivitelezve. Különösen a vékony Sarachu van elemében, gegre játszik, de túlélesen. Mindketten átcipelik társukat, az emberzsákot a másik oldalra – a transzcendentális rúd követi őket –, és az egész játék kezdődhet előlről. Másodsorra a „pesszimista” már nem ádázul imádkozik, hanem kétségbeesetten könyörög fölfelé tekintve. A metafizikai térben nincs isten.

A legtokéletesebb Hayley Carmichael az *Altatódalban*, ami (halálba) ringató, de nincs hintaszék, öregasszony, szerepjáték, csak egy átlagos, civilnek lát-szó színésznő van, aki gyönyörűen proporcionálva, alig (és mégis) ritmizálva, pehelykönnyűen elhelyezett értelmi hangsúlyokkal egy széken ülve mondja a repeti-

tív, de folyamatosan előrehaladó szöveget. Bölcsődal, életbúcsú és sirató – mindhárom együtt. Carmichael eltartja magától a harmadik személyben írt textust – nem azonosul, hanem közvetít –, valakiről mondja és mégis magáról. Néha pillanatnyi szünetet tart, ilyenkor a szeme beszél, majd folytatja, a szék mögé lép (kívül kerül), megbillenti, visszaül, hintázik (belsőre kerül), átringatja magát a semmibe. Száraz és mégis telített ez a reflexív szövegmondás, végtelenül egyszerű és végtelenül szomorú.

Ugyancsak Carmichael mond el egy lehangoló verset (*Sem egyik, sem másik*), majd befejezésül a *Jövés-menés* című trió következik, amelyben mindhárom színész részt vesz, és a jelenet az eddigieknél közelebb áll a komikus szerepjátékhoz. Három „szép korú” nő pletykál a padon – kettő közülük férfi –, s amikor valamelyikük kitipeg, az ottmaradtak „kibeszélik”, miután egyikük valamit súg a másik fülébe. Nem tudni, mit mond a súgó, nem a tartalom fontos, hanem a viselkedés, a forma, a kis gesztusokba kódolt komikus reflexió.

Sokan várták a „nagy Brookot”, az élő legendát, akinél harminc-negyven éve ragadt le a mozdíthatatlan, megváltást remélő magyar színházi emlékezet. De csak az a Brook érkezett, aki mióta színházat csinál, ugyanazzal az egyszerű és tiszta tekintettel szemléli a világot. Aki nézőként csalódott benne, a saját ürességét vetítette rá. Megváltást pedig hiába várunk – hacsak önmagunktól nem. Beckett és Brook fölött üres az ég.

Sebők Borbála

Gyere, menjünk, nézzük a havat...

ISTENI VIDÉKEK

A félkörben álló szereplők közül Földeáki Nóra szólal meg először. Ötféleképpen mond el egy néhány szavas mondatot, mindig más szóba akadva bele. Megszólalása határozott és céltudatos, a harmadik, negyedik botlás után is. A tiltás gesztusa az első perctől, maga a mondat viszont csak ötödszörré érthető meg. *Az alvilág rettenetességeinek kiszínezésével ne riogassátok a fiatalokat!* Egy másik kultúrából idecitált valószerűtlen mondat. Egyszerre hat komikusan és idegenül.

Horváth Csaba előadása a kommunikációs formákkal, a közlés lehetetlenségének megmutatásával játszik – a beszéd és a mozgás szintjén egyaránt. (Nem elő-

ször, hiszen a Pilinszky-szövegekre épülő *Nagyvárosi ikonok* Súgó-ármylegionja és Tancosa között is az értésmegértés lehetőségének kérdése volt a tét, és *A tavasz ébredésének* Wendlája is szembetalálkozik a problémával.)

A nyitó jelenet furcsa gyűlése egy platóni dialógus (*Az állam* 3. könyve) szövegét továbbgondolva mutat meg egyfajta diskurzust vagy – ha akarom, átvittem és szó szerint is – egy *diskurzusteret*. A díszlet néhány finom, halvány graffitival díszített paraván. Az előtte álló szürke öltönytadrágos, kék pólós férfiak és a fodros aljú ruháikhoz kék biciklis kesztyűt viselő nők egy közösségi beszéd szereplői és részesei. Talán ők a polgárok tanácsa egy félköríves csarnokban, amelyet tes-